

Oikeusministeriölle

Viite: Lausuntopyyntö 22.4.2013, OM011:00/2012

Asia: Lausunto oikeudenhoidon uudistamisohjelmasta vuosille 2013 - 2025

Oikeudenhoidon uudistamisohjelman laatimisen toimeksiannon ja ja neuvottelukunnan painokkaimpana lähtökohtana näyttää olevan säästöihin sopeutuminen. Tämä näkyy erityisesti mietinnön ehdotusosassa, joissa jokaisessa kohdassa on erillinen otsikko "säästövaikutus". Voisi olla sekä poliittisia päättäjiä että henkilöstöä ajatellen motivoivampaa lähteä liikkeelle oikeusturvan parantamisesta tai ylläpitämisestä sekä toimintojen tehostamiskeinojen etsimisestä. Mietintö kuitenkin käsittelee enimmäkseen juuri viimeksi mainittuja kysymyksiä, joten lopputuloksen kannalta mainitunlainen lähinnä tyyllinen lähtökoh- taero ei ole merkittävä.

Seuraavassa hallinto-oikeus tarkastelee mietinnön sellaisia kohtia ja ehdotuk- sia, jotka voivat välittömästi tai välillisesti vaikuttaa hallinto-oikeuksien toi- mintaan. Jos kehittämissuunnitelmasta ollaan täysin samaa mieltä, siitä ei välttä- mättä lausuta.

Lähtökohdat

Mietinnön lähtökohdissakin korostuvat säästötavoitteet. On kuitenkin todetta- va, että vaikka säästötavoitteita ei olisikaan, oikeuslaitoksen toiminnan tehos- tamista on selvitettävä. Käsittelyajat ovat liian pitkät, ja kaikkialla muuallakin yhteiskunnassa toimintaa kehitetään jatkuvasti. Säästöt on kuitenkin suhteutet- tava tehokkuuden lisääntymiseen - säästöjen vaikutukset eivät saa ylittää te- hokkuuden lisääntymisen vaikutuksia siten että käsittelyajat lyhenemisen sijas- ta pitenevät tai oikeusturva muuten heikkenee. Mietinnössä ei ole selkeää ar- viota juttumäärien kehityksestä eri asiaryhmissä. Juttumäärät tietysti vaikut- tavat merkittävästi resurssien tarpeeseen.

Tavoitetila vuoteen 2025 mennessä

Hallintotuomioistuimien osalta eri kohdista lausutaan jäljempänä asianomais- ten ehdotusten kohdalla.

Tavoitteista puuttuu tärkeä seikka: pätevän henkilöstön rekrytoiminen ja pysyminen. Vakinaisten tuomareiden nimittäminen on asiallisesti järjestetty. Suurin osa juristeista kuitenkin aloittaa määräaikailla virkasuhteilla. Näihin tehtäviin rekrytointi ei ole riittävän suunnitelmallista ja luovaa. Ns. head-huntingia pitäisi käyttää paljon nykyistä aktiivisemmin eikä vain jäädä katsomaan, ketkä huomaavat hakea. Jonkinlaisia koeaikoja olisi myös käytettävä ja tuomarin-uralle huonosti sopivien henkilöiden on syytä ajoissa siirtyä muille sektoreille. Lisäksi kiertoa eri tuomioistuimien välillä ja tuomioistuimien ja muiden sektorien välillä olisi lisättävä. Tähän ja pätevien pysymiseen tuomioistuimissa vaikuttaa myös palkkaus.

Ehdotukset (numerot ovat ehdotusten numeroita)

1. Teksti on hyvä. Lisäksi voi mainita, että lainvalmistelun taso vaihtelee eri ministeriöissä, ja hallintotuomioistuimien asiat tulevat monista ministeriöistä.
2. Ehdotus on hyvä. Päätösten taso vaihtelee eri virastoissa ja eri kunnissa. Varsinkaan pienissä kunnissa ei välttämättä ole riittävää juridista asiantunte-
musta.
6. Tuomioistuinviraston perustaminen edellyttää, että se aikaansaa enemmän säästöjä kuin aiheuttaa sellaisia lisäkustannuksia jotka vähentävät lainkäytön tarpeellisia resursseja.
7. Korkeimpien oikeuksien yhdistämistä ehdotetaan vasta selvitettäväksi. On ennenaikaista arvioida, että yhdistämisestä syntyisi kohtalainen tai mikään muukaan säästövaikutus. Hallinto-oikeus yhtyy ylituomari Mäenpään lausumaan.
8. Tässä kohdassa todetaankin oikein, että mahdollinen säästövaikutus arvioidaan selvityksen yhteydessä. Selvityksessä on otettava monipuolisesti huomioon kaikenlaiset vaikutukset oikeusturvaan ja eri asianosaisten kustannuksiin sekä lyhyellä että pitkällä tähtäimellä. Ne bis in idem -kysymys voidaan ratkaista järkevästi ilman tuomioistuinlinjojen yhdistämistä.
11. ja 12. Selvitettäessä tuomioistuimien edelleen yhdistämistä pitää arvioida itse tuomioistuimien kustannusten lisäksi myös asiakkaiden ja muiden toimijoiden kustannuksia. Ei ole ollenkaan varmaa, että ainakaan hallinto-oikeuksien yhdistämisestä olisi enää saatavissa todellisia säästöjä. Hallinto-oikeus yhtyy Presidentti Vihervuoren ja ylituomari Mäenpään näkemykseen.
13. Hallinto-oikeuksien jutturyhmien jakautumisen muuttaminen ehdotetulla tavalla ei välttämättä aiheuta säästöjä mm. lisääntyvien koulutustarpeiden vuoksi. Lisäksi esimerkiksi arvonlisäverovalitusten määrä on vähentynyt merkittävästi sen jälkeen, kun asiaa on selvitetty aikaisemmissa komiteoissa. Asioihin on suunnitteilla pakollinen oikaisuvaatimusmenettely, joka edelleen vähentää valituksia. Selvitykset on sekä kustannusten että oikeusturvavaikutusten osalta ajantasaistettava ennen kuin muutoksiin ryhdytään.

18. Oikaisuvaatimusjärjestelmän käyttöalan laajentaminen on merkittävä uudistus. Säästövaikutukset on kuitenkin selvitettävä tarkasti, jotta suhteuttaminen hallintotuomioistuinten resursseihin onnistuu. Neuvottelukunnan laskelma ei ole riittävän tarkka. Saattaisi myös olla aiheellista arvioida valtion menojen kokonaisuutta eikä vain sanoa, että vaikutukset hallinnon työmäärään ei ole merkittävä.

19. ja 20. Ehdotukset ovat merkittäviä ja asianmukaisia. Alistusmenettelystä luopumisen mielenterveysasioissa on mietinnössä arvioitu lyhentävän käsittelyaikoja muissa jutturyhmissä ja tuottavan kohtalaisen säästövaikutuksen. Asioiden suuresta lukumäärästä huolimatta juttukohtaisen pienehkön työmäärän vuoksi alistusmenettelystä luopuminen ei säästä hallinto-oikeuksien resursseja läheskään 9 prosentilla eikä sillä ole juurikaan vaikutusta muiden asioiden käsittelyaikoihin.

21. ja 22. Hallinto-oikeuksissa on jo runsaasti ja joustavasti käytetty erilaisia ratkaisukokoonpanoja sekä tuomareita esittelytehtävissä. On syytä selvittää huolellisesti, onko enää mahdollista saavuttaa lisäsäästöjä. Ennen kuin esittelijävirkamiesten määrää vähennetään runsaasti, on otettava huomioon mm. esittelijätehtävän koulutuksellinen arvo.

32. Asian- ja dokumentin hallinnan sähköistäminen luo varmasti säästöjä. Tästä saadaan kokemusta jo suhteellisen pian Maahanmuuttoviraston UMA-hankkeen laajetessa hallinto-oikeuksiin. Myös sähköinen lainkäyttö on tarkoitus ottaa ja on osaksi jo otettukin kokeilukäyttöön vakuutus oikeuden esimerkin mukaisesti.

35. Hallinto-oikeus viittaa nykyisinkin joissakin asiaryhmissä hallintoviranomaisen päätökseen.

36. Yhteistyötä eri tuomioistuinlinjojen välillä kaikenlaisessa koulutuksessa on syytä lisätä.

37. ja 38. Sinänsä hyvien ehdotusten säästövaikutuksia on vaikea arvioida.

49. Neuvottelukunnan arvio, että oikeudenkäyntiasiamiesten pätevyysvaatimuksen korottaminen aikaansaisi kohtalaisen säästövaikutuksen vaikuttaa liian optimistiselta. Ehdotus on sinänsä kuitenkin asianmukainen.

Ylituomarin sijainen,
hallinto-oikeustuomari

Juha Rautiainen